

КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ДЕРЖАВИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

ТЕРЕМЕЦЬКИЙ Владислав Іванович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

**e-mail: vladvokat333@ukr.net;
orcid.org/0000-0002-2667-5167**

ДУЛІБА Євгенія Володимирівна - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного права і галузевих дисциплін Навчально-наукового інституту права Національного університету водного господарства та природокористування

**e-mail: dulibayevheniia@gmail.com;
orcid.org/0000-0003-2651-4977
УДК 346:347.191.4(477)
DOI 10.32782/LAW.UA.2023.4.27**

У статті розглянуто проблематику здійснення управління корпоративними правами держави, їх охорони та захисту, що є взаємопов'язаними і важливими для забезпечення стабільності та розвитку державної економіки.

Аналіз даних з Реєстру корпоративних прав держави дозволив зробити висновок, що з кожним роком кількість суб'єктів господарювання, які у своєму статутному капіталі мають частку держави, зменшується. До позитивних наслідків такого зменшення віднесено скорочення кількості суб'єктів господарювання, що призводить до продовження процесу приватизації та реформування державного сектору економіки та є частиною широкій стратегії з оптимізації управління об'єктами державної власності, а також до зниження фінансового тягаря на бюджет та підвищення конкурентоспроможності національної економіки, підвищення ефективності господарювання, залучення приватного капіталу та інвестицій. До негативних наслідків віднесено: зростання числа приватизованих суб'єктів господарювання, що призводить до втрачання державою свого впливу у певних галузях економіки, зниження її можливостей регулювати ринок, підтримувати стратегічні індустрії та забезпечувати соціальну стабільність, втрати важливих джерел доходів у вигляді дивідендів чи чистого прибутку, що раніше отримувалися з цих суб'єктів господарювання; виникнення загрози національній безпеці, осо-

бливо, якщо власниками є іноземні суб'єкти господарювання.

Розглянуто окремі аспекти, що стосуються суб'єктів управління корпоративними правами держави та виділено низку проблем в управлінні корпоративними правами держави: організацію діяльності органів державної влади, відсутність адекватного нагляду та контролю, недостатній рівень професіоналізму, відповідальності уповноважених органів та осіб, що здійснюють управління корпоративними правами держави.

Зроблено висновок, що необхідність реформ у цій сфері є очевидною, і для вирішення цих питань потрібні комплексні зміни, які мають включати: оновлення законодавчої бази, підвищення рівня прозорості та підвітності, вдосконалення механізмів контролю, а також забезпечення належної кваліфікації уповноважених осіб, що здійснюють управління корпоративними правами держави. Важливим залишається впровадження ефективних механізмів відповідальності за ухвалені рішення, дії чи бездіяльність. Держава як власник повинна забезпечувати управління своїми корпоративними правами у прозорий та відповідальний спосіб, на високому рівні професіоналізму та результативності.

Ключові слова: корпоративні права, держава, корпоративне управління, публічне адміністрування, державна власність, захист корпоративних прав, суб'єкти управління корпоративними правами держави.

Постановка проблеми

Одним із об'єктів управління державної власності є корпоративні права, що належать державі у статутних капіталах господарських товариств. Наявність державної частки у статутних капіталах господарських товариств дає можливість державі впливати на управління такими товариствами, на розподіл прибутку та одержання дивідендів чи чистого прибутку; контролювати ефективність діяльності у частині реалізації належних корпоративних прав. Належне управління корпоративними правами держави є важливим для забезпечення того, щоб суб'єкти господарювання працювали ефективно та відповідно до інтересів держави та суспільства.

Війна в Україні, тимчасово окупація окремих територій нашої держави, необхідність відновлення та відбудови України підкреслює не лише важливість ефективного управління корпоративними правами держави, але й акцентує на необхідності охорони та захисту цих прав. Виходячи з того, що корпоративні права держави мають значний вплив на економіку та соціальний розвиток, їх охорона та захист стає критично важливим для запобігання їх неправомірного використання, зловживань чи втрати. Отже, питання ефективності управління корпоративними правами держави, їх охорони і захист є взаємопов'язаними та важливими для забезпечення стабільності та розвитку державної економіки.

Стан опрацювання проблематики

Питання розгляду проблем здійснення управління корпоративними правами держави не є новим, про що свідчить наявність низки праць із цієї проблематики. Наприклад, О. Бігняк у своїй науковій праці «Теоретико-прикладні аспекти охорони та захисту корпоративних прав держави» (2013р.) здійснив аналіз законодавства України, що регулює питання управління корпоративними правами держави, виявив недоліки та запропонував низку заходів щодо підвищення ефективності механізму охорони та захисту корпоративних прав держави [1]. В. Чихір'юв у своїй праці «Сутність та особливості управління корпоративними правами

держави» (2021 р.) пропонував запровадити заходи, які зумовлять підвищення ефективності національної стратегії управління корпоративними правами держави як суб'єкта корпоративних правовідносин, а саме: законодавче забезпечення координації створення та діяльності різних організаційно-правових форм державних підприємств, а також запровадження високої майнової відповідальності осіб, які уповноважені управляти державними корпоративними правами [2]. Однак в умовах, коли законодавство України у сфері корпоративних відносин постійно змінюється, питання управління корпоративними правами держави, а також захист та їх охорона набуває ще більшої актуальності.

Мета статті – висвітлити актуальні проблеми здійснення управління корпоративними правами держави, їх охорони та захисту.

Виклад основного матеріалу

Як відомо, в Україні функціонує Реєстр корпоративних прав держави, що є складовою Єдиного реєстру об'єктів державної власності, розпорядником якого є Фонд державного майна України (далі – ФДМУ). ФДМУ веде цей Реєстр за участю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської міської державних адміністрацій [3]. Станом на 01.01.2023 у Реєстрі корпоративних прав держави обліковувалося 412 суб'єкта господарювання [4], станом на 01.01.2022 – 423 суб'єкта господарювання [5], станом на 01.01.2020 – 431 суб'єкта господарювання [6]. Із загальної кількості облікованих в Реєстрі суб'єктів господарювання протягом 2020-2022 рр. 72 господарські товариства знаходилися на територіях Донецької, Луганської областей та АРК, на яких органи державної влади тимчасово не здійснювали свої повноважень [4;5;6]. Війна в Україні, а також тимчасова окупація окремих територій України призвели до того, що станом на 01.06.2023 із 412 господарських товариств, які мають частку держави у статутному капіталі, 92 господарські товариства знаходилися на тимчасово окупованих територіях у

Донецькій, Луганській, Запорізькій областях та АРК [7]. Це вказує на значні втрати держави в контексті управління корпоративними правами, на виклики, які виникли у забезпеченні ефективного управління, захисту й охорони державних активів в умовах війни, а також серйозні наслідки не лише через втрату контролю над державними активами та потенційними доходами від них, але й через вплив цієї ситуації на загальну економічну стабільність та національну безпеку держави.

Звичайно, варто зазначити, що частка у статутних капіталах держави вказаних господарських товариств різниться між собою. Так, у 2022 р. 230 з 423 господарських товариств у статутному капіталі мали понад 50 % державної частки, що надавало державі право контролю за їх діяльністю (контрольний пакет), з яких 138 господарських товариств мали 100 % державної частки у статутному капіталі; 95 з 423 господарських товариств мали державну частку у статутному капіталі розміром від 25 % до 50 % (блокуючий пакет); 87 з 423 господарських товариств мали менше 25 % державної частки у статутному капіталі [4]. Станом на 30.06.2023 234 з 412 господарських товариств мали понад 50 % державної частки у статутному капіталі, що надавало державі право контролю за їх діяльністю (контрольний пакет), з яких 142 господарські товариства мали 100 % державну частку; 93 господарських товариств мали державну частку у статутному капіталі розміром від 25 % до 50 % та 85 господарських товариств мали державну частку у статутному капіталі менше 25 % [7]. Серед цих суб'єктів господарювання налічуються також і такі суб'єкти господарювання, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави. Наприклад, акціонерне товариство "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" засноване та створене державою як єдиним акціонером для сприяння структурній перебудові нафтової, газової та нафтопереробної галузей, підвищення рівня енергетичної безпеки держави, забезпечення ефективного функціонування та розвитку нафтогазового комплексу, більш повного задоволення потреб споживачів у сировині та паливно-енергетичних ресурсах [8].

Аналіз цієї статистики дає можливість зробити висновок, що з кожним роком кількість суб'єктів господарювання, що у своєму статутному капіталі мають частку держави зменшується. Цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки. По-перше, скорочення кількості суб'єктів господарювання, що мають державну частку у статутному капіталі, є продовженням процесу приватизації та реформування державного сектору економіки та частиною широкої стратегії з оптимізації управління об'єктами державної власності. Ця тенденція може відображати прагнення держави зменшити свій вплив у комерційних секторах, зосередившись замість цього на регуляторній ролі та управлінні стратегічно важливими активами. Зменшення державної участі у господарюванні також може бути спрямовано на зниження фінансового тягаря на бюджет, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та ефективності господарювання, залучення приватного капіталу й інвестицій. По-друге, зі зростанням числа приватизованих суб'єктів господарювання держава втрачає свій вплив у певних галузях економіки, що може призвести до зниження її можливостей регулювати ринок, підтримувати стратегічні індустрії та забезпечувати соціальну стабільність. Зменшення державної участі у господарюванні може призвести до втрати державою важливих джерел доходів у вигляді дивідендів чи чистого прибутку, що раніше отримувалися з цих суб'єктів господарювання. В цьому контексті варто навести дані про надходження від дивідендів та частини чистого прибутку до Державного бюджету України протягом 2020-2022 рр., зокрема, у 2020 р. надійшло 260 млн грн, у 2021 р. – 837,85 млн грн, у 2022 р. – 306,61 млн грн [9]. До того ж у разі приватизації стратегічно важливих господарських товариств, може виникнути загроза національній безпеці, особливо якщо власниками стануть іноземні суб'єкти господарювання.

Таким чином, можна зробити висновок, що управління корпоративними правами держави є ключовим для економічного та соціального розвитку України, оскільки воно сприяє підвищенню ефективності

функціонування державних підприємств, забезпечує значний фінансовий внесок у державний бюджет через дивіденди і податки, допомагає в реалізації стратегічних соціальних цілей. Ефективне управління також забезпечує прозорість і підзвітність, знижуючи ризик корупції та зміцнюючи довіру громадян до уряду, а відповідність до міжнародних стандартів відкриває додаткові можливості для інвестування та міжнародної співпраці, що сприяє загальному розвитку країни.

Управління корпоративними правами держави є одним із дієвих механізмів, покликаних забезпечити охорону і захист корпоративних прав держави [1] та полягають у реалізації повноважень уповноваженими суб'єктами, пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням корпоративними правами держави [10].

Управління корпоративними правами держави здійснюється з метою забезпечення участі суб'єктів господарювання у здійсненні заходів, пов'язаних з виконанням державних функцій (економічна безпека, оборона, державні резерви, соціальні програми, державна монополія тощо), а також досягнення інших стратегічних цілей, визначених державою. Управління корпоративними правами державами здійснюється і для збільшення за рахунок поліпшення фінансових результатів господарювання об'єктів управління надходження сум податків і зборів до бюджетів, обов'язкових платежів (внесків) до державних цільових фондів, а також неподаткових надходжень у вигляді дивідендів (доходів), нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, які перебувають у державній власності, а також здійснення контролю за використанням і збереженням майна господарських товариств, у статутному капіталі яких є державна частка [11].

Ключовим аспектом управління корпоративними правами держави є забезпечення її представництва в органах управління господарських товариств. Управління корпоративними правами держави в господарських товариствах здійснюється шляхом призначення представників держави для участі у загальних зборах господарських то-

вариств та шляхом призначення (обрання) представників держави і незалежних членів наглядових рад державних унітарних підприємств та господарських товариств, єдиним акціонером (учасником) яких є держава. У випадках, коли корпоративні права держави перевищують 25 % статутного капіталу господарського товариства, до складу наглядової ради обов'язково включається представник ФДМУ або уповноваженого органу управління. До складу наглядових рад державних унітарних підприємств, господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 % акцій (часток) належать державі, включаються незалежні члени наглядової ради, кількість яких повинна становити більшість членів наглядової ради [10].

У випадках коли держава є єдиним акціонером (учасником) господарської організації, функції з управління корпоративними правами держави виконуються безпосередньо, без скликання загальних зборів акціонерів (учасників) господарського товариства. Якщо ж держава не є єдиним акціонером (учасником) господарського товариства, тоді відповідальний суб'єкт управління корпоративними правами держави забезпечує надання кандидатур членів наглядової ради загальним зборам акціонерів (учасників) [10].

Призначення представників держави в органи управління цих товариств та надання кандидатур у наглядові ради дають державі змогу ефективно впливати на ключові управлінські, фінансові та стратегічні рішення.

Варто також звернути увагу на те, що управління корпоративними правами держави здійснюється шляхом затвердження річних фінансових та інвестиційних планів, а також інвестиційних планів на середньострокову перспективу (3-5 років), здійснення контролю за їх виконанням; проведенням моніторингу фінансової діяльності (виконання показників фінансових планів).

У господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 % акцій (часток) належать державі і в яких не було утворено наглядові ради, уповноважені органи управління корпоративними правами держави укладають контракти про призначен-

ня на посаду керівника та розривають контакти про звільнення з такої посади; затверджують стратегічні плани розвитку, управління корпоративними правами або контролю за діяльністю, здійснюють контроль за виконанням цих планів; затверджують річні фінансові та інвестиційні плани, а також інвестиційні плани на середньострокову перспективу; проводять моніторинг фінансової діяльності; забезпечують проведення щорічних аудиторських перевірок фінансової звітності. До того ж суб'єкт управління господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 % акцій (часток) належать державі, зобов'язаний здійснювати моніторинг наявних або потенційних загроз національній безпеці України та у випадку їх виявлення вживати заходів для нейтралізації їх впливу на діяльність такого суб'єкта господарювання, що визначаються ним або за його рішенням керівником господарського товариства, в тому числі визначення виключним місцевим виконанням обов'язків керівника, заступників керівника, членів колегіального виконавчого органу, членів наглядової ради, встановлення особливого режиму роботи зазначених осіб [10].

Відповідно до ст. 4 Закону України від 21.09.2006 № 185-V «Про управління об'єктами державної власності» суб'єктами управління корпоративними правами, що належать державі у статутних капіталах господарських організацій є Кабмін, Міністерство економіки України (далі – Мінекономіки), міністерства, інші органи державної влади та державні колегіальні органи, ФДМУ, органи, які уповноважені здійснювати управління державним майном.

Проведений нами аналіз діяльності суб'єктів управління корпоративними правами держави дає можливість стверджувати про важливу роль в управлінні корпоративними правами держави трьох органів державної влади – Кабміну, Мінекономіки та ФДМУ. Зокрема, відповідно до ст. 116 Конституції України Кабмін здійснює управління об'єктами державної власності [12]. Кабмін є суб'єктом управління, що визначає об'єкти управління державної власності, стосовно яких виконує функції з управління, а також об'єкти управління державної влас-

ності, повноваження з управління якими передаються іншим суб'єктам управління. Кабмін під час управління корпоративними правами держави вживає заходів для їх захисту й охорони, врегульовуючи це питання шляхом видання нормативно-правових актів з питань передачі повноважень управління корпоративними правами держави, визначення критеріїв утворення наглядових рад та їх функціонування, обов'язкової перевірки фінансової звітності незалежним аудитором, ефективності управління об'єктами державної власності, здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності тощо [10]. Зокрема, з-поміж численних нормативно-правових актів варто виділити: постанови Кабміну від 14.04.2004 № 467 «Про затвердження Положення про Реєстр об'єктів державної власності, які використовують у сфері господарської діяльності» [13], від 19.06.2007 № 832 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності та критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності» [14]; від 05.12.2012 № 1146 «Про затвердження Порядку передачі повноважень з управління корпоративними правами держави суб'єктам управління об'єктами державної власності» [15], від 10.03.2017 № 143 «Деякі питання управління об'єктами державної власності» [16], від 28.04.2021 № 415 «Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2020 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави [17] тощо.

Мінекономіки є органом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, в тому числі корпоративними правами та виконує функцію органу управління стосовно об'єктів державної власності, що належать до сфери його управління [10; 18]. Саме Мінекономіки здійснює контроль за виконанням функції з управління об'єктами державної власності суб'єктами управління шляхом проведення єдиного

моніторингу ефективності такого управління, тобто оцінює ефективність управління, показників фінансово-господарської діяльності, стану виконання фінансових планів та їх платоспроможності, додержання законності щодо використання та збереження державного майна, виконання суб'єктами управління обов'язків відповідно до законодавства [14].

До того ж оцінка ефективності управління корпоративними правами держави включає в себе не лише здійснення єдиного моніторингу ефективності діяльності суб'єкта господарювання, але й оцінку відповідності рішень органів державної влади, що здійснюють управління корпоративними правами держави нормативним, розпорядчим актам, оцінку ефективності використання коштів державного бюджету на здійснення органами державного управління функціональних повноважень у частині управління корпоративними правами держави, забезпечення належного контролю уповноваженими органами за ефективністю використання корпоративних прав держави.

ФДМУ є органом державної влади, що реалізує державну політику у сфері управління корпоративними правами держави, як об'єкта державної власності [10]. Саме ФДМУ здійснює управління корпоративними правами держави, створює і веде реєстр корпоративних прав держави, який є складовою Єдиного реєстру об'єктів державної власності, відповідно до законодавства; встановлює наявність та визначає розмір корпоративних прав держави в майні господарських організацій, а також у майні громадських організацій колишнього СРСР, розташованих на території України; призначає відповідно до законодавства представників держави в органи управління господарських організацій, корпоративні права держави яких перебувають у його управлінні, визначає кандидатури незалежних членів наглядової ради, що пропонуються до обрання до складу наглядових рад господарських товариств, корпоративні права держави яких перебувають у його управлінні; здійснює контроль за виконанням умов контрактів керівниками виконавчих органів

господарських організацій, які перебувають у його управлінні тощо [10].

Сьогодні ФДМУ здійснює управління корпоративними правами держави у найбільшій кількості об'єктів, які обліковуються в Реєстрі корпоративних прав держави. Так, станом на 30.06.2023 ФДМУ здійснює управління 255 об'єктами з корпоративними правами держави, що становить 61,89 % від загальної кількості, в той час як міністерства та інші центральні й місцеві органи виконавчої влади здійснюють управління корпоративними правами держави у 157 господарському товаристві, що становить 38,10 % загальної кількості [7].

На жаль, практика управління корпоративними правами держави свідчить, що сьогодні таке управління здійснюється на неналежному рівні. Так, ще у Звіті про результати аналізу ефективності управління об'єктами державної власності органами державного управління у 2013–2016 рр. і за 9 місяців 2017 р. Рахунковою палатою було виявлено ряд недоліків в управлінні корпоративними правами держави та зроблено висновок, що покладені на уповноважені державні органи завдання в частині управління об'єктами, які є у сфері їх відання, виконувалися неналежним чином, що не сприяло підвищенню ефективності використання державного майна та результативності діяльності суб'єктів господарювання державної форми власності. З-поміж недоліків управління корпоративними правами держави були виявлені: 1) існування розпорошеності функцій управління суб'єктами господарювання між уповноваженими державними органами, до сфери управління яких вони належать; 2) відсутність ефективного та скоординованого механізму реалізації повноважень ФДМУ і Мінекономіки, на яке чинним законодавством покладено завдання щодо формування та реалізації державної політики у цій сфері; 3) переважна більшість суб'єктів господарювання державного сектору економіки є збитковою та не забезпечує виконання затверджених їм фінансових планів; 4) моніторинг ефективності управління об'єктами державної власності щодо оцінки показників фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, стану

виконання ними фінансових планів та їх платоспроможність, додержання законності щодо використання та збереження державного майна Мініекономіки здійснювалося формально; 5) дієвих управлінських рішень за результатами моніторингу з метою поліпшення діяльності господарюючих суб'єктів не ухвалювалося [20].

З того часу хоч і пройшло багато років, однак ситуація в управлінні корпоративними правами держави не змінилася, про що свідчать звіти Рахункової палати. Так, у звіті про результати аудиту ефективності здійснення ФДМУ повноважень з управління майном державних підприємств, установ та організацій, що мають фінансові наслідки для державного бюджету за 2020-2021 рр. Рахункова палата дійшла висновку, що ФДМУ як суб'єкт управління об'єктами державної власності не забезпечив ефективне управління покладених на нього завдань в частині здійснення контролю за ефективним використанням та збереженням державного майна об'єктами державної власності [21]. Аналогічного висновку Рахункова палата дійшла і щодо неефективного управління корпоративними правами держави Кабміном та Мінфіном України у газовому секторі, що мають фінансові наслідки для державного бюджету, зокрема у акціонерному товаристві «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» [22].

Така ситуація доводить, що управлінські рішення з управління корпоративними правами держави здебільшого мали формальний характер, що свідчить про недостатню кваліфікацію осіб, які здійснюють управління корпоративними правами держави, котрі нерідко призначаються за політичними, а не професійними критеріями, про політизацію управління корпоративними правами держави, коли економічні рішення підпорядковуються політичним цілями, а також наявність конфлікту інтересів між органами державної влади та комерційними цілями підприємств, що можуть перешкоджати інноваційному розвитку та конкурентоспроможності, відсутність балансу між державними інтересами та потребами розвитку підприємства.

На жаль, незважаючи на те, що в ст. 17 Закону України від 21.09.2006 № 185-

У «Про управління об'єктами державної власності» передбачена відповідальність за порушення законодавства з питань управління об'єктами державної власності, за даними Рахункової палати інформація про неналежне виконання уповноваженими державними органами функцій щодо управління об'єктами державної власності лише раз була надіслана до Кабміну в травні 2015 року, яка не взята до відома для прийняття належних управлінських рішень з цього питання [23].

В. Чихірьов з цього приводу слушно зауважує, що уповноважені органи державної влади мають виробити ефективну та прозору інвестиційну політику щодо акціонерних товариств, у яких держава володіє контрольним пакетом акцій; дотримуватися принципів корпоративного управління, відповідно до яких представники держави в органах управління акціонерного товариства повинні діяти в інтересах такого товариства, а також враховувати інтереси усіх зацікавлених осіб, що відповідає інтересам акціонерів і сприяє зростанню капіталізації товариства [2, с. 34].

У зв'язку з існуючими проблемами у сфері управління корпоративними правами держави в Україні, важливо відзначити зусилля, які докладалися для їх удосконалення. У жовтні 2021 року Кабміном затверджено План заходів щодо приведення системи корпоративного управління у найбільших особливо важливих для економіки суб'єктів господарювання у відповідність до стандартів корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку, основними завданнями якого було визначено: затвердження індивідуальних планів заходів з корпоративного управління господарського товариства, утворення наглядових рад, затвердження положень про наглядову раду, управління, про принципи формування наглядової ради, проведення конкурсного відбору керівника господарського товариства, очікуваних показників роботи наглядової ради, принципів корпоративного управління [24].

Спроби впровадити реформи у цій сфері відображені у низці законодавчих ініціатив. Зокрема, варто звернути увагу на

проект Закону України від 06.07.2021 № 5593-д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» [25], який був прийнятий у першому читанні та проекти Закону України від 10.12.2021 № 6420 «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» [26], від 10.12.2021 № 6421 «Про мораторій на відчуження майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» [27]. Однак попри ці ініціативи розгляд вказаних законопроектів не здійснювався, і всі вони були включені до порядку денного Верховної Ради України лише у вересні 2023 р. Це вказує на те, що хоча існує розуміння необхідності реформ, процес їх реалізації вимагає значних зусиль і часу. Подальше прийняття та впровадження законодавчих змін буде важливим кроком у напрямі вдосконалення управління корпоративними правами держави, що може сприяти підвищенню ефективності, прозорості та відповідальності в цій критично важливій сфері.

Висновки

Отже, можна зробити висновок, що сьогодні в Україні існує чимало проблем в управлінні корпоративними правами держави. Ці проблеми охоплюють аспекти, які стосуються організації діяльності органів державної влади, відсутності адекватного нагляду та контролю, недостатнього рівня професіоналізму, відповідальності уповноважених органів та осіб, що здійснюють управління корпоративними правами держави.

Сьогодні необхідність реформ у цій сфері є очевидною, і для вирішення цих питань потрібні комплексні зміни, що мають включати оновлення законодавчої бази, підвищення рівня прозорості та підзвітності, вдосконалення механізмів контролю, а також забезпечення належної кваліфікації уповноважених осіб, що здійснюють управління корпоративними правами держави. Важливим залишається впровадження ефективних механізмів відповідальності за прийняті

рішення та дії чи бездіяльність. Держава як власник повинна забезпечувати управління своїми корпоративними правами у прозорий та відповідальний спосіб, на високому рівні професіоналізму та результативності.

Література

1. Бігняк О.В. Теоретико-прикладні аспекти охорони та захисту корпоративних прав держави. *Форум права*. 2013. № 3. С. 13–21. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1319142>
2. Чихірьов В.І. Сутність та особливості управління корпоративними правами держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. 32–35. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/6>
3. Про формування і ведення Реєстру корпоративних прав держави: постанова Кабінету Міністрів України від 29.10.2003 № 1679. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1679-2003-%D0%BF#doc_info
4. Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2022 році. URL: https://spfu.gov.ua/userfiles/pdf/zvit-spfu-2022_17368.pdf
5. Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2021 році. URL: https://spfu.gov.ua/userfiles/pdf/zvit-fdmu-2021_16917.pdf
6. Звіт про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 2020 році. URL: https://spfu.gov.ua/userfiles/pdf/zvit-fdmu-2020_15965.pdf
7. Аналітична довідка про роботу Фонду державного майна та приватизацію державного майна у I півріччі 2023 року. URL: https://spfu.gov.ua/userfiles/pdf/analitychna-dovidka-i-pivritchya-2023_17565.pdf
8. Деякі питання акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»: постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-2019-%D0%BF#Text>
9. Звіт про результати аналізу звіту Фонду державного майна України за 2022 рік у частині, що впливає на виконання державного бюджету: рішення Рахункової палати від 22.08.2023 № 17-6. URL: <http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/>

Collegium/2023/17-6_2023/Zvit_17-6_2023.pdf

10. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>

11. Про затвердження Основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави: постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2004 № 155. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-2004-%D0%BF#doc_info

12. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

13. Про затвердження Положення про Реєстр об'єктів державної власності, які використовують у сфері господарської діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2004 № 467. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2004-%D0%BF#doc_info

14. Про затвердження Порядку здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності та критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2007 № 832. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-2007-%D0%BF#doc_info

15. Про затвердження Порядку передачі повноважень з управління корпоративними правами держави суб'єктам управління об'єктами державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2012 № 1146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2012-%D0%BF#Text>

16. Деякі питання управління об'єктами державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-2017-%D0%BF#Text>

17. Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2020 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні

права держави: постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 № 415. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2021-%D0%BF#Text>

18. Питання Міністерства економіки: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text>

19. Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011 № 4107-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>

20. Звіт про результати аналізу ефективності управління об'єктами державної власності органами державного управління 2017. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2017/26-7_2017/Zvit_26-7_2017.pdf

21. Звіт про результати аудиту ефективності здійснення Фондом державного майна України повноважень з управління майном державних підприємств, установ та організацій, що мають фінансові наслідки для державного бюджету: рішення Рахункової палати від 20.12.2022 № 26-6. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2022/26-6_2022/Zvit_26-6_2022.pdf

22. Звіт про результати аналізу ефективності управління об'єктами державної власності у газовому секторі, що мають фінансові наслідки для державного бюджету: рішення Рахункової палати від 21.12.2021 № 34-2. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/34-2_2021/Zvit_34-2_2021.pdf

23. Звіт Рахункової палати за 2017 рік. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/55314/response/134282/attach/4/Zvit%20RP%202017.pdf>

24. План заходів щодо приведення системи корпоративного управління у найбільших особливо важливих для економіки суб'єктів господарювання у відповідність до стандартів корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=acdeb195-fead-413c-b257-f1aef0072d89&title=PlanZakhodivSchodoPrivedenniaSistemKorporativnogoUpravlinniaUNaibilshikh>

Osoblivo Vazhlivikh Dlia Ekonomiki Subktakh Gospodariuvannia U Vidpovidnist Do Standartiv Korporativnogo Upravlinnia Organizatsii Ekonomichnogo Spivrobitnitstva Ta Rozvitku-protokol Za sidannia Kabinetu Ministriv Vid 20-10-2021-119-

25. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава: проєкт Закону України від 06.07.2021 № 5593-д. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72440

26. Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР: проєкт Закону України від 10.12.2021 № 6420. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73413

27. Про мораторій на відчуження майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР: проєкт Закону України від 10.12.2021 № 6421. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73414

Vladyslav I. Teremetskyi –

Doctor in Law, Professor, leading research scientist of the Department of International Private and Comparative Law, Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Yevheniia V. Duliba –

doctor of law, associate professor, professor of the department of constitutional law and field-related disciplines, Institute of Law, National University of Water and Environmental Engineering

CORPORATE RIGHTS OF THE STATE: PROBLEMATIC ISSUES

The article deals with the issues of management of the State's corporate rights, their protection and defence, which are interrelated and important for ensuring stability and development of the State economy.

An analysis of the database from the Register of Corporate Rights of the State has led to the conclusion that every year the number of business entities with the State's share in their authorised capital is decreasing.

The positive consequences of this decrease include a reduction in the number of business entities, which leads to the continuation of the privatisation process and reform of the public sector of the economy and is part of a broad strategy to optimise the management of state-owned property, as well as to reduce the financial burden on the budget and increase the competitiveness of the national economy, improve economic efficiency, attract private capital and investment. The negative consequences include an increase in the number of privatised business entities, which leads to the State losing its influence in certain sectors of the economy, reducing its ability to regulate the market, support strategic industries and ensure social stability, loss of important sources of income in the form of dividends or net profit previously received from these entities; and a threat to national security, especially if foreign business entities become owners.

It is considered that certain aspects relating to the subjects of management of the State's corporate rights and it is identified a number of problems in the management of the State's corporate rights, such as: organisation of activities of public authorities, lack of adequate supervision and control, insufficient level of professionalism and responsibility of authorised bodies and persons managing the State's corporate rights.

It is concluded that the need for reforms in this area is obvious, and comprehensive changes are required to address these issues, which should include: updating the legislative framework, increasing transparency and accountability, improving control mechanisms, and ensuring proper qualifications of authorised persons managing the state's corporate rights. It remains important to introduce effective mechanisms of accountability for decisions, actions or omissions. The State, as the owner, should ensure that its corporate rights are managed in a transparent and responsible manner, at a high level of professionalism and efficiency.

Keywords: corporate rights, state, corporate governance, public administration, state property, protection of corporate rights, subjects of management of corporate rights of the state.